شیوه‌های تربیت تعمیق بینش سیاسی در نسل جوان

ریحانه پزشکی*

چکیده

جوانان از سرمایه‌های اصلی و اساسی یک کشور هستند، در صورتی که برنامه‌ریزی و تمهیدات لازم برای باروری، شکوفایی و جهت‌دهی استعدادهای جوان و تربیت سیاسی درست او انجام شود، می‌تواند بزرگ‌ترین سرمایه و انرژی بالقوه برای پیشرفت و توسعهٔ سیاسی کشور باشد؛ در غیر این صورت به نیرویی تخریبی و غیر قابل مهار در جامعه بدل خواهد گشت.

در این مقاله به چند روش تربیت سیاسی اشاره می گردد که عبارتنداز: بصیرت‌افزایی، دشمن‌شناسی، مبارزه با عوامل انحرافی، عبرت‌آموزی از تاریخ، معرفی الگوها، ترویج فرهنگ سیاسی در جامعه، منتظرپروری و پرورش تحلیل‌گر و در پایان به برخی راهکارهای قابل طرح در زمینهٔ ایجاد و تعمیق بینش سیاسی در نسل جوان اشاره خواهیم کرد.

واژگان کلیدی: بینش سیاسی، تربیت دینی، نسل جوان، بصیرت افزایی.

---

*. سطح سه حوزه و کارشناسی ارشد ارتباطات گرایش حج و زیارت.

مقدمه

با مراجعه به قرآن کریم و روایات ائمه اطهار علیهم‌السلام، بیانات بسیاری به چشم می‌خورد که مستقیم و غیرمستقیم به اهمیت عمر خصوصا دوران جوانی اشاره می‌کنند؛ زیرا در این دوران بسیاری از باورها، بینش‌ها، افکار و ارزش‌ها در ابعاد مختلف فرهنگی، اعتقادی، سیاسی و... در وجود شخص نهادینه می‌شود که اثر مهمی در آینده و سرنوشت دنیوی و اخروی او می‌گذارد.

در این نوشتار که با عنوان شیوه‌های تعمیق بینش سیاسی در نسل جوان شکل گرفته است هدف، بررسی، شناخت و ارائهٔ شیوه‌هایی است که بنابر الگوی تربیت اسلامی در پیدایش، رشد و تعمیق باورهای جوانان در عرصهٔ سیاست و امور سیاسی تأثیر فراوانی دارند.

انسان، یک موجود اجتماعی است، بینش سیاسی با مفهوم گسترده‌ای که دارد در هر دوره از زندگی او، آثار مختلفی ایجاد می‌کند. انسان در دوره جوانی، اوج تحول‌ها و هویت‌طلبی را تجربه می‌کند. وقتی جوان در این دوره بینش سیاسی عمیق و شایسته‌ای به دست آورد و با افرادی که الگوی مناسبی در این زمینه هستند؛ معاشرت داشته باشد رفتار و عملکرد سیاسی او برای سال‌های بعد به درستی شکل خواهد گرفت.

رهبر معظم انقلاب (مدظله العالی) در این زمینه می‌فرمایند: «البته شما باید قدرت تحلیل سیاسی پیدا کنید. اگر جوانانی و ملتی بینش سیاسی نداشته باشند، فریبمی‌خورند؛آن‌ها را از صحنه خارج می‌کنند و با ابزار دین، آن‌ها را کنار می‌زنند... پس بینش سیاسی لازم است» (بیانات مقام معظم رهبری در دیدار جمعی از دانش‌آموزان و دانشجویان، ۱۳۷۰/۸/۱۵).

اگر بینش‌های سیاسی صحیح در نسل جوان از حالتی سطحی و بی‌ثبات به حالت عمیق و پایدار برسد می‌توان گفت تعمیق بینش سیاسی نسل جوان صورت یافته است. در پی این تعمیق امید به این که فرد همواره در انتخاب شیوهٔ عملکرد سیاسی خود با وجود انواع تحولات سیاسی جامعه و جهان از جهات مختلف، مسیر صحیح سیاسی را شناخته و برگزیند، بسیار افزایش می‌یابد.

به دست آوردن بینش سیاسی اکتسابی بوده و نیازمند آموزش و تربیت می‌باشد. در حقیقت بینش سیاسی هر فرد نتیجهٔ تربیت سیاسی اوست. در این مسیر، بررسی روش‌های تعمیق بینش سیاسی ضروری است.

ایجاد باور در انسان و به ویژه در جوان یکی از امور مهم و دقیق است که اگر از شیوهٔ مناسبی برای آن استفاده شود در سایهٔ تلاش سازنده و پویا نتیجه‌های مطلوبی خواهد داشت. به امید روزی که عملکرد و اندیشهٔ هر یک از مسلمانان در عرصهٔ سیاست، در پرتو بینش‌ها و باورهای دینی و عقلی صحیح و پایدار، چنان باشد که اصل سیاست ما عین دیانت ماست را محقّق نماید.

در این مقاله به بررسی برخی از روش‌های تربیت سیاسی که بر پایهٔ اصول سیاست اسلامی بنیان نهاده شده و در پدید آمدن بینش سیاسی اسلامی در نسل جوان بسیار مؤثر می باشد، می‌پردازیم.

روش‌های تربیتِ بینش سیاسی

برای رسیدن به نتایج مطلوب و مناسب از فرایند تربیت سیاسی و ایجاد تعمیق در باورهای سیاسی جوانان لازم است راه‌های مفید و هماهنگ انتخاب و به شکل صحیحی اجرا گردد. همهٔ موضوع‌ها و پدیده‌های سیاسی ـ اجتماعی از یک راه مشخص و منحصر به دست نمی‌آید؛ زیرا موضوعات بنابر ماهیت و محتوای آن‌ها، راه‌های متفاوتی را برای شناخت

خود می‌طلبند. شناخت راه مناسب و انتخاب آن، موضوع مهمی است که به انسان حرکت در راه سیاسی بهتر و صحیح‌تر را نشان می‌دهد. انتخاب روش نامناسب باعث پیمودن مسیر در جهت نادرست یا غیر واقعی و نتیجه‌گیری غلط و اشتباه می‌شود (ر.ک: منصوری، ۱۳۷۴، ص ۱۲۰).

۱. بصیرت افزایی

در نظام اسلامی یکی از روش‌های مهم در تربیت سیاسی، روشنگری و بصیرت‌دهی به همهٔ مردم و به ویژه جوانان است. بصیرت بخشیدن، بیان کردن حقیقت و باز کردن چشم حق‌بینِ انسان‌ها به وقایع و علم به زمان برای تمامی مسلمان‌ها ضروری است (ر.ک: تنظیم مرکز صهبا، ۱۳۹۰، صص۳۶-۳۸).

«... مجموعه جوانان یک کشور وقتی بصیرت دارند، آگاهانه حرکت می‌کنند و قدم بر می‌دارند، همهٔ تیغ‌های دشمن در مقابل آن‌ها کُند می‌شود؛ بصیرت این است. بصیرت وقتی بود، غبار آلودگی فتنه نمی‌تواند آن‌ها را گمراه کند و آن‌ها را به اشتباه بیندازد. اگر بصیرت نبود، انسان ولو با نیت خوب، گاهی در راه بد قدم می‌گذارد. شما در جبههٔ جنگ اگر راه را بلد نباشید، اگر نقشه خوانی بلد نباشید، اگر قطب نما در اختیار نداشته باشید، یک وقت نگاه می‌کنید می‌بینید در محاصرهٔ دشمن قرار گرفته‌اید؛ راه را عوضی آمده‌اید، دشمن بر شما مسلّط می‌شود. این قطب‌نما همان بصیرت است» (بیانات مقام معظم رهبری در دیدار عمومی مردم چالوس و نوشهر، ۱۳۸۸/۷/۱۵).

یک جوان سیاسی کسی است که از مسائل، اتفاقات، حوادث جامعهٔ خویش و جهان آگاهی کامل داشته باشد. زیرا دنیای امروز دنیای ارتباطات است. یک جوان غیر سیاسی آدمی مرده است. همان‌گونه که جامعهٔ غیر سیاسی جامعه‌ای مرده است؛ زیرا در موقعیت کنونی، حوادث جهان چنان به هم مرتبط است که گاهی به نظر می‌رسد که همه یک مجموعه واحد در طول زمان هستند و چیزی غیر سیاسی وجود نداشته هر چه هست با اغراض سیاسی همراه است (ر.ک: امیرزاده قاسمی، ۱۳۸۶، ص۵۷).

حوادث را درست نگاه کردن، درست سنجیدن، در آن‌ها تفکر و تدبّر کردن در انسان بصیرت ایجاد می‌کند. امیرالمؤمنین علی علیه‌السلام می‌فرماید: «فَإِنَّمَا الْبَصِيرُ مَنْ سَمِعَ فَتَفَكَّرَ وَ نَظَرَ فَأَبْصَرَ» (نهج البلاغه، ۱۴۱۴ق، ص۲۱۳)؛ بصیر کسی است که بشنود پس بیندیشد و ببیند پس با دقت بشناسد. در روایت دیگر فرمود: «بصیر آن کسی است که بشنود، گوش خود را بر صداها نبندد؛ وقتی شنید، بیندیشد».

همچنین فرمود: «هر شنیده‌ای را نمی‌شود به صرف شنیدن رد کرد یا قبول کرد؛ باید اندیشید» (ر.ک: نهج البلاغه، خطبهٔ ۱۵۳).

بصیرت افزایی به عنوان یکی از شیوه‌های تربیت سیاسی می‌تواند از بسیاری انحراف‌های جامعه پیشگیری کند و جوانان مسلمان وقتی با بینش عمیق در فعالیت‌های سیاسی خود و نسبت به اهداف دشمن بنابر بصیرت واکنش نشان دهند؛ مورد سوء استفاده واقع نشده و با رویکرد بصیرتی در برابر هر حادثه و سخن، رفتار و اظهار نظر مناسبی خواهند داشت.

۲. دشمن‌شناسی

از جمله مفاهیم بسیار عمیق و ریشه‌ای در تعالیم دین مبین اسلام، دشمن‌شناسی است، دشمنانی که در ستیز دائم با ایمان و عدالت اسلامی هستند. استکبار، یکی از دشمنان همیشگی اسلام است و شناخت آن، مقدمهٔ دشمن‌شناسی و یکی از مهمترین روش‌های تربیت سیاسی جوانان است.

اساسی‌ترین تکلیف برای جوانان، شناختن دشمن در هر لباسی است و علاوه بر آن آگاه کردن مردم و نشان دادن راه به افراد غافل هم ـ که بخشی از تربیت سیاسی می‌باشد ـ از ارکان مهم موفقیت در مبارزه با دشمن است (ر.ک: امیرزاده قاسمی، ۱۳۸۶، صص۶۸-۶۹). جوانان مسلمان باید در مرحلهٔ اول به دشمن‌شناسی و در مرحله دوم به دشمن‌ستیزی توجه داشته‌باشند، زیرا مبارزه با دشمن ناشناخته نمی‌تواند نتیجهٔ مطلوبی داشته باشد. هر چه شناخت بهتر و بیشتر باشد، شیوه‌های مقابله نیز دقیق‌تر و مطمئن‌تر خواهد بود. به همین دلیل جوان وارث انقلاب، باید دشمن‌ستیزی را از وظایف اولیه و مهم خود بداند و دشمنان دوست‌نما را بشناسد (ر.ک: همان، صص۶۸-۶۹).

باید راه‌های نفوذ دشمن را شناخت و بهترین شیوه‌های مقابله با آن را برگزید تا بتوان به اهداف خود دست یافت. در مقابله با ترفندهای دشمن هر بار به شیوه‌ای جدید نیازمندیم زیرا نمی‌توان همیشه از یک روش ثابت برای حیله‌ها و مکاید گوناگون دشمن استفاده کرد. باید با آشنایی کامل و بصیرت انقلابی برای هر حمله و تهاجم دشمن، شیوه خاص مبارزه با آن را طراحی و اجرا کرد. این به معنای قرار گرفتن دائمی مسلمانان در موضع دفاعی نیست، بلکه جوان مسلمان باید در برابر دشمن در موضع حمله و تهاجم باشد تا او را به عقب براند و هر نوع آرزوی پیشروی را در فکر دشمن محال سازد (ر.ک: همان، صص۷۰-۷۲).

حضرت آیة الله خامنه‌ای در توصیه به دانشجویان که در معرض تهاجم‌های دشمن هستند، فرمودند: «حرف من به دانشجویان این است که مراقب دشمن باشید؛ دشمن را خوب بشناسید؛ مبادا از شناسایی دشمن غفلت کنید، غریبه‌هایی که خود را در لباس خودی در همه جا داخل می‌کنند، این‌ها را بشناسید، دست‌های پنهان را ببینید... دانشجو، قشر فاخر و با ارزشی است. دشمن، دانشجو را هدف گرفته است» (مقام معظم رهبری در دیدار با جمعی از دانشجویان و اقشار مختلف مردم، ۱۳۷۸/۴/۲۱).

«حالا بعضی‌ها حساسند روی کلمه دشمن، که چرا شما می‌گویید دشمن؛ چرا هی تکرار می‌کنید دشمن... شما ببینید از اول تا آخر قرآن، خدای متعال چقدر اسم شیطان و ابلیس را آورده، چقدر اسم فرعون و نمرود و... را آورده...، می‌شد یک بار خدای متعال بگوید، برای اطلاع کافی بود. این برای اینست که هیچ وقت نباید از کید دشمن غافل بود. امیرالمؤمنین علی‌علیه‌السلام می‌فرمایند: «وَ مَنْ نَامَ لَمْ يُنَمْ عَنْه» (مجلسی، ۱۴۰۳ق، ج۳۳، ص۵۹۷). اگر شما در سنگر خوابت برد، معنایش این نیست که دشمنت هم در سنگر مقابل خوابش برده است... او بیدار باشد، ان وقت پدرتان درآمده است. نباید غفلت کرد...». (ر.ک: مؤسّسه قدر ولایت، ۱۳۹۰، صص۸۱-۸۳).

محور اساسی تلاش دشمن، تبلیغ جدایی حکومت و سیاست از دین است. دشمن با توجه به آن که نسل انقلاب رو به میان‌سالی و پیری نهاده است و آینده از آن نسل جوان است، امیدوار است در نسل جوان نفوذ کند و به تدریج زمینه را برای جایگزینی حکومتی که حافظ منافع آنان باشد، مهیا کند. دشمنان رسیدن به این هدف را در سلب حمایت مردم از نظام سیاسی جستجو می‌کنند و چون دریافته‌اند که حمایت مردم ریشه در دین و اعتقادات مذهبی دارد، از این رو در تلاشند تا عقاید، باورها و افکار این نسل را تغییر دهند (ر.ک: نوروزی، ۱۳۸۰، ص۱۹).

جوانان باید با تمام نیروی خود سعی کنند فعالیت‌های هدفمند دشمنان را قبل از این که اجرایی شود باطل سازند و دست تجاوزشان را از جامعهٔ اسلامی کوتاه کنند. این امر مهم وقتی عملی می‌شود که مربیان در تربیت سیاسی جوانان از شیوهٔ شناخت دشمن برای تقویت بینش سیاسی آنان بهره گیرند.

۳. مبارزه با عوامل انحرافی

لازمهٔ بقای انقلاب و حکومت اسلامی آنست که مردم، اسلام را به طور صحیح بشناسند و به عقاید اسلامی پایبند باشند. این امر موجب جلوگیری از رسوخ بدعت‌ها و جریان‌های انحرافی می‌گردد. در مقابل، اگر به تدریج عقاید و احکام اسلامی و ارزش‌های بنیادین اسلام در جامعه فراموش شود، یا در محتوای آن انحرافی پدید آید و گرایش‌های انحرافی رخ نماید، کم کم پایه‌های حکومت اسلامی سست خواهد شد و هیچ ضمانتی برای بقای آن در دراز مدت نیست و شاید نامی از اسلام برده شود، اما حقیقت آن فراموش خواهد شد.

این تجربه‌ای است که در صدر اسلام، جامعهٔ اسلامی شاهد آن بوده است. یعنی پس از رحلت پیامبرﷺ طولی نکشید که نظام الهی و اسلامی، به یک حکومت طاغوتی تبدیل شد و عقاید اسلامی به انحراف کشیده شد و ارزش‌های اسلامی فراموش گشت. اکنون بعد از چهارده قرن، انقلاب دیگری براساس الگوی انقلاب پیامبرﷺ شکل گرفته است؛ پس باید توجه داشت همان‌طور که انقلاب پیامبرﷺ مصون از آفات نبود، این انقلاب هم مصون نخواهد بود. بنابراین باید در مقابل انحرافات مقاومت کنیم تا نظام اسلامی حفظ گردد.

دشمن پس از شکست در تجربه‌های گذشته به توطئهٔ بلندمدت فرهنگی امیدوار است و در این راستا تلاش می‌کند از راه‌های مختلف ایده‌ها و افکار خود را در جامعه رواج دهد. برای مقابله با این توطئهٔ دشمن، باید به مباحث نظری حکومت و سیاست از دیدگاه اسلام توجه شود و در مرحلهٔ تثبیت نظام، تبیین دیدگاه اسلام با استفاده از ابزارهای علمی و منطقی، امری ضروری است (ر.ک: نوروزی، ۱۳۸۰، ص۱۹).

معنای سیاسی شدن جوانان تحصیل‌کرده این نیست که دانشگاه یک جایی برای جریان‌های سیاسی انحرافی، گروه‌های سیاسی و عناصر سیاسی باشد و آن‌ها برای اغراض سیاسی خود از دانشگاه و دانشجو استفاده کنند. برای جلوگیری از این انحرافات و تعمیق باورهای سیاسی در جوانان لازم است مربیان سیاسی و جوانان دغدغه‌مند در محیط دانشگاهی در برابر جریان‌های انحرافی به وظایف خود آشنا بوده و برای مقابله با آن‌ها اقدام نمایند.

در این راستا لازم است مسئولان دانشگاه‌ها جهت مدیریت و اِعمال قدرت و برنامه‌ریزی برای ممانعت از سوء استفادهٔ جریان‌ها، گروه‌ها و عناصر سیاسی از دانشگاه تلاش نمایند و نیز در کنار دانشجویان با بیداری و غفلت نکردن در برابر دشمن، محیط دانشگاه را از آسیب‌های گروه‌های انحرافی و وابستگان آن‌ها حفظ نمایند.

جایگاه شیوهٔ مبارزه با عوامل انحرافی در میان روش‌های تربیت سیاسی با توجه به عوامل انحراف در هر زمان قابل شناسایی است. در جامعه امروز جوان مسلمان در برابر دشمنی قرار دارد که از هر نوع عامل انسانی و مادی برای ایجاد انحراف در بینش‌ها و گرایش‌های مسلمانان بیشترین استفاده را می‌کند. به این ترتیب شیوهٔ مبارزه با عوامل انحرافی یکی از ضروری‌ترین راه‌هایی است که در تربیت سیاسی نسل جوان امروز باید به آن توجه شود.

٤. عبرت‌آموزی از تاریخ

توجه به تاریخ و سرگذشت امت‌های گذشته و حوادث زمان پیامبرﷺ و اهل بیت‌علیهم‌السلام و تمام دوره‌های تاریخ اسلام تا امروز و شناختن پیام‌ها و عبرت‌هایی که از آن به دست می‌آید، برای ساختن جامعه‌ای بهتر در دنیای امروز بسیار مفید و ضروری است (ر.ک: لودین، ۱۳۸۳، ص۱۹۱).

جوان امروز برای پاسداری از انقلاب و ارزش‌های به دست آمده از آن باید از تاریخ آگاه باشد و سنت‌های الهی حاکم بر جوامع بشری را بشناسد. سنت‌ها و قوانینی که از ترکیب غرایز و عواطف، فکر، فرهنگ، اندیشه، عملکرد انسان‌ها و همهٔ عوامل اجتماعی، اقتصادی، جغرافیایی و نحوهٔ ارتباط آن‌ها با جهانی که در آن زندگی می‌کنند، به دست می‌آید.

این قوانین به صورت شرطی در تمام زندگی انسان و رابطه او با جهان پیرامونش جریان دارد و هرگاه شرط یا علت یکی از آن‌ها ایجاد شود در نتیجه مشروط و معلول آن نیز به وجود می‌آید. به عنوان مثال وقتی ظلم، تجاوز، رفاه‌طلبی و عیش و نوش در جامعه‌ای گسترش یابد؛ در هنگام تهاجم دشمن، قدرت دفاع آن‌ها ضعیف و مقاومتشان اندک خواهد بود زیرا سنت الهی این است که زیر پا گذاشتن ارزش‌های معنوی و تعالیم الهی و رواج ظلم و طغیان در یک جامعه، سقوط آن اجتماع را در پی می‌آورد.

در آیات قرآن کریم نمونه‌هایی از جریان این سنت‌های الهی دربارهٔ قوم عاد، ثمود و...(ر.ک: هود/۶۵و۶۶؛ فصلت/۱۸و ذاریات/ ۴۱و۴۲) بیان شده است تا انسان‌ها با توجه به این آیات، جامعهٔ خود را اصلاح کنند و به سعادت دست یابند (ر.ک: امیرزاده قاسمی، ۱۳۸۶، صص۷۲-۷۴).

بخش بزرگی از خطبه‌ها و نامه‌های حضرت علی‌علیه‌السلام به تحلیل شرایط سیاسی- اجتماعی آن زمان و چگونگی عملکرد مردم و تحلیل سیاست‌های عملیاتی دشمن، اظهار گله و ناراحتی از کج‌اندیشی برخی یاران و بی‌تفاوتی عده‌ای دیگر و تفرقه... اختصاص دارد(ر.ک: نهج البلاغه، خطبه ۱۹۲و نامه ۵۳). عملکرد خاص امام سجادعلیه‌السلام در دورهٔ اختناق شدید سیاسی و چگونگی عکس‌العمل حضرت امام رضاعلیه‌السلام در برابر نیرنگ‌های سیاسی مأمون و... نمونه‌هایی از موارد بی‌شماری است که در تاریخ زندگانی معصومین‌علیهم‌السلام پدید آمده و با دقت در آن‌ها عبرت‌های فراوانی برای زندگی امروز به دست خواهد آمد.

در آموزش حقایق سیاسی و تحلیل وقایع در جهت تربیت سیاسی می‌توان از تاریخ استفاده کرد. وقتی سرنوشت گذشتگان در برابر چشم جوانان به تصویر کشیده شود آن‌ها می‌توانند نتایج مهم و لازم را از آن استخراج کنند و در بینش‌ها و گرایش‌های سیاسی خود، عبرت‌های آن را به کار گیرند (ر.ک: قائمی، ۱۳۶۳، ص۲۸۱).

اهمیت شیوهٔ عبرت آموزی در تربیت سیاسی اسلامی تا آنجاست که حضرت علی‌علیه‌السلام به عنوان حاکم جامعهٔ اسلامی در سخنی گهربار می‌فرمایند: «اسْتَدِلَّ عَلَى مَا لَمْ يَكُنْ بِمَا قَدْ كَانَ فَإِنَّ الْأُمُورَ أَشْبَاهٌ وَ لَا تَكُونَنَّ مِمَّنْ لَا تَنْفَعُهُ الْعِظَةُ إِلَّا إِذَا بَالَغْتَ فِي إِيلَامِهِ» (نهج البلاغه، ۱۴۱۴ق، ص۴۰۴)؛ بر پایهٔ رویدادهای تاریخی گذشته، در مورد آینده استدلال کن، چرا که جریان‌های تاریخی همانند یکدیگرند. مبادا چون کسی باشی که تا بسیار ملامت نبیند پند و وعظ سودش ندهد.

نمونه‌ای از این تصویرگری در سخنان مقام معظم رهبری(دام عزه) چنین آمده است:

«جوان نسل امروز، از این جهت که در دورانی مثل دوران سیاه خفقان و اختناق رضا خانی و محمدرضا شاهی نبوده، شانس آورده است. سختی‌هایی که جوانان آن روز تحمل کردند، هیچ وقت نباید از یاد جوانان امروز برود» (مؤسسه فرهنگی قدر ولایت، ۱۳۸۶، ص۱۱۵).

دقت در همانندی بسیاری از جریانات و حوادث زمان حال با رخدادها و پدیده‌های زمان گذشته ضرورت بهره‌گیری از شیوهٔ عبرت‌آموزی از تاریخ را به خوبی برای همهٔ افراد و به ویژه جوانان روشن می‌کند. به همین دلیل است که این روش در تربیت سیاسی اسلامی از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است.

۵. معرفی الگوها

روش الگوسازی در تربیت سیاسی هم چون دیگر انواع تربیت، شیوه‌ای بسیار مهم و تأثیرگذار است. در این روش، از فرد یا افرادی که دارای رفتار مطلوب هستند، به عنوان الگو استفاده می‌شود. به عبارت دیگر مقصود از الگو، نمونهٔ عینی و مشهود یک اندیشه و عمل در جنبه‌های گوناگون است که دیگران برای رسیدن به کمال، از آن پیروی می‌کنند (ر.ک: امینی، ۱۳۸۷، ص۲۹۳).

در دورهٔ جوانی به طور طبیعی بیش از دیگر سنین، تأثیرپذیری از الگوها دیده می‌شود (ر.ک: صبوحی و فروغی، ۱۳۹۰، ص۱۰۹) ویژگی کمال‌گرایی در جوان، او را وامی‌دارد تا خود را به کسانی که مظهر کمالات انسانی هستند، نزدیک سازد و اوصاف و حالات پسندیده را از آنان فراگیرد.

پیشوایان معصوم علیهم‌السلام، عالمان و شهداء دین‌باور، متعهد، زمان‌شناس و خداترس در هر زمان، برای الگوگیری مردم آن زمان شایسته‌ترین نمونه‌ها هستند (ر.ک: لودین، ۱۳۸۳، ص۶۳). برای شناخت شیوهٔ الگودهی، قرآن کریم بهترین الگوست. معرفی الگو در قرآن کریم هم در جهت مثبت و هم در جهت منفی می‌باشد، برخی از آن‌ها افرادی هستند که مرتکب اشتباهی شده و بعد توبه کرده‌اند و الگوی مناسبی برای توجه به بازگشت‌پذیری در مسیر زندگی انسان هستند (ر.ک: قرائتی، ۱۳۷۲، صص۲۲۰-۲۲۲) و مهم‌ترین اسوهٔ مثبت حضرت پیامبر اکرم صلی‌الله‌علیه‌وآله هستند.

در اینجا به برخی از الگوهای معرفی شده در آیات قرآن کریم اشاره می‌شود:

«لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ... »(احزاب/ ۲۱)؛ مسلّماً برای شما در زندگی رسول خدا سرمشق نیکویی بود... .

«قَدْ كَانَتْ لَكُمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ فِي إِبْرَاهِيمَ وَالَّذِينَ مَعَهُ إِذْ قَالُوا لِقَوْمِهِمْ إِنَّا بُرَءاؤا مِنكُمْ وَمِمَّا تَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ كَفَرْنَا بِكُمْ وَبَدَا بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمُ الْعَدَاوَةُ وَالْبَغْضَاء أَبَدًا حَتَّى تُؤْمِنُوا بِاللَّهِ وَحْدَهُ... » (ممتحنه/ ۴)؛ برای شما سرمشق خوبی در زندگی ابراهیم و کسانی که با او بودند وجود داشت، در آن هنگامی که به قوم (مشرک) خود گفتند: «ما از شما و آنچه غیر از خدا می‌پرستید بیزاریم، ما نسبت به شما کافریم و میان ما و شما عداوت و دشمنی همیشگی آشکار شده است تا آن زمان که به خدای یگانه ایمان بیاورید»!

وقتی جوان مسلمان ایرانی با گذشتگان پر افتخار خود آشنا شود و در صدد حفظ و حراست از میراث گران‌قدر، شیخ بهایی‌ها، طوسی‌ها، ابن سیناها، ابوریحان‌ها، مدرّس‌ها و مطهری‌ها و دیگر بزرگان علمی و دینی وطن و آیین خود برآید و بداند که غرب و مستکبرانش با همهٔ پیشرفت‌های ظاهری امروزشان، مدیون اسلام و ایران هستند، دیگر برای انتخاب الگوهای غربی انگیزه‌ای نخواهد داشت (ر.ک: امیرزاده قاسمی، ۱۳۸۶، ص۵۵).

مربیان می‌توانند در تربیت سیاسی جوانان با بهره‌گیری از روش الگودهی، جوانان را با الگوهای برتر دفاع مقدس آشنا کنند تا آن‌ها به شبیه‌سازی خود با این اسوه‌های دینداری، ولایتمداری و پایداری در راه هدف بپردازند. در این صورت جامعه اسلامی نباید هراسی از تهاجمات دشمن داشته باشد؛ زیرا این جوانان به پیروی از چنان الگوهای عالی و با وجدانی آگاه و مسئول در مقابل هرگونه سیاست‌بازی، تجاوز و انحراف، قیام می‌کنند (همان، ص۶۶).

٦. ترویج فرهنگ سیاسی در جامعه

دوام و بقاء هر حکومتی بستگی به اراده، همکاری و حمایت مردم دارد. در جامعهٔ اسلامی حکومت حاکمان بر پایهٔ انتخاب و قبول مردم استوار می‌گردد. بنابراین، حاکم اسلامی نمی‌تواند از نقش مردم در ادارهٔ جامعه غفلت ورزد (ر.ک: ولائی، ۱۳۷۷، ص۱۴۷). قدرت و ثبات هر نظامی، به میزان حضور مردم در صحنه‌های سیاسی و اجتماعی آن بستگی دارد. مهم‌ترین عامل پیروزی هر انقلاب و هم‌چنین عامل حفظ و مقاومت یک نظام در مقابل توطئه‌ها، تبلیغات، جنگ‌های اقتصادی، سیاسی، نظامی و فرهنگی، حضور هوشیارانهٔ مردم در صحنه و آمادگی آنان می‌باشد.

لازمهٔ این حضور و تداوم آن توسعهٔ دانش و بینش سیاسی و آموزش در سطوح مختلف و برای گروه‌های متفاوت مردم و در نتیجه ایجاد فرهنگ سیاسی در محیط می‌باشد (ر.ک: منصوری، ۱۳۷۴، ص۱۸) وقتی فرهنگ حاکم بر محیط زندگی امت اسلامی چنان باشد که افراد در آن به مسائل سیاسی توجه داشته باشند و از امور سیاسی جامعه و پیرامون خود شناخت و آگاهی لازم را به دست آورده باشند، در ورطهٔ بازی‌های سیاسی اکثریت و اقلیت گرفتار شبهه و انحراف نمی‌شوند.

حضرت علی﵇ می‌فرمایند: «يَا مَعْشَرَ النَّاسِ لَا تَسْتَوْحِشُوا فِي طَرِيقِ الْهُدَى لِقِلَّةِ أَهْلِهِ» (نهج البلاغه، ۱۴۱۴ق، ص۳۱۹)؛ ای گروه مردم هرگز از کمی افراد در راه هدایت، به وحشت نیفتید.

گاهی دو راه در پیش روی افراد قرار دارد که در یکی انبوه جمعیت حرکت می‌کند و در راه دیگر تعداد کمی هستند. انسان در چنین مواقعی باید راه شناس باشد نه این که به خاطر تعداد کم یا زیاد افراد راه خود را انتخاب کند (مطهری، ۱۳۶۷، ص۴۹).

برخی سیاست‌های باطل با نمایش ظاهری و جمع کردن گروهی از افراد سعی می‌کنند در اذهان عمومی امت مسلمان و در محیط جامعهٔ اسلامی خود را به عنوان گروه اکثریت جلوه دهند. وقتی محیط جامعه سیاسی نباشد این افراد خیلی سریع‌تر به اهداف خود دست می‌یابند و برخلاف آن در محیطی که افراد دارای بینش و فرهنگ سیاسی صحیح باشند، چنین حرکت‌هایی به آسانی به نتیجه نمی‌رسد و حتی اگر آن‌ها در یک دورهٔ زمانی کوتاه بتوانند همراهی و حمایت واقعی اکثریت جامعه را به دست آورند شامل این سخن حضرت امام موسی کاظم﵇ می‌شوند که فرمودند: «ثُمَّ ذَمَّ اللَّهُ الْكَثْرَةَ فَقَالَ وَ إِنْ تُطِعْ أَكْثَرَ مَنْ فِي الْأَرْضِ يُضِلُّوكَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ» (کلینی، ۱۴۰۷ق، ج۱، ص۱۵)؛ سپس خداوند جمعیت زیاد را مذمت نموده و فرمود اگر از بیشتر کسانی که در روی زمین هستند اطاعت کنی، تو را از راه خدا گمراه می‌کنند.

یکی از روش‌های تربیت سیاسی در تعمیق بینش سیاسی افراد به ویژه جوانان که نقش بسیار مهم و گسترده‌ای در اجتماع دارند سیاسی کردن محیط می باشد. این روش به دلیل اثرگذاری غیر مستقیم آن نسبت به شیوه‌های دیگر برتری دارد و راه برون رفت از بسیاری از حوادث سیاسی چالش برانگیز در جامعهٔ اسلامی است که اگر مربیان سیاسی به آن

توجه ویژه داشته باشند و در جهت تحقّق جملهٔ «سیاست ما عین دیانت ماست»، برای گسترش جریان سیاست اسلامی در تمام محیط جامعه از طریق جوانان تلاش کنند، آثار ویژهٔ این روش پدیدار خواهد گردید.

۷. روش تربیت دینی و منتظرپروری

شیوه و روش منتظرپروری به معنای پرورش افرادی است که آمادگی کامل برای ظهور امام زمان عجل‌الله‌تعالی‌فرجه‌الشریف و تشکیل حکومت و دولت جهانی ایشان را دارند (ر.ک: متقی زاده، ۱۳۸۸، ص۷۲) حکومت جهانی حضرت مهدی علیه‌السلام تمامی انسان‌های جهان و شرق و غرب عالم را فرا می‌گیرد و توسعهٔ سیاسی حقیقی در آن زمان اتفاق می‌افتد. معنای توسعهٔ سیاسی دستیابی به موقعیتی است که در آن یک نظام سیاسی به جستجوی آگاهانه و موفقیت‌آمیز برای افزون شدن کیفی ظرفیت سیاسی خود از طریق ایجاد نهادهای مؤثر و موفق نایل آید (همان، ص۱۰۵).

آمادگی و انتظار سازنده و پویا برای امر ظهور و حکومت جهانی حضرت مهدی عجل‌الله‌تعالی‌فرجه‌الشریف به معنای سکوت و انفعال در برابر ظلم و باطل و سیاست‌های غیر اسلامی نیست، بلکه در آن فعالیت و حرکت، امر به معروف و نهی از منکر، دعوت به سوی خدا و جهاد و... باید برقرار باشد (آصفی، ۱۳۹۳، ص۶۱). لازمهٔ چنین انتظار و آمادگی این است که جامعهٔ اسلامی از هدایت و رهبری یک حاکم حق بهره‌مند باشد.

اسلام همواره مسلمانان را به مشارکت فعال و متعهدانه در امور سیاسی دعوت می‌کند. در سیاست اسلامی مسلمانان برای ترویج شعائر الهی و جلوگیری از مفاسد در هر زمان با امام عادل و معصوم بیعت می‌کنند تا وظیفهٔ دینی خود را انجام داده باشند (ر.ک: بهروز لک، ۱۳۸۴، ص۱۰۹). لازمهٔ چنین مشارکتی پذیرش و بهره‌مندی از بینش سیاسی اسلامی است که حضور مردم در صحنه سیاسی و حمایت آن‌ها از رهبر جامعه اسلامی را تکلیفی سازنده برای دو طرف می‌داند (ر.ک: ابراهیم زاده، ۱۳۸۵، ص۱۱۵).

خداوند متعال مقام حکومت و ولایت بر مردم را به پیامبر صلی‌الله‌علیه‌وآله و امامان معصوم علیهم‌السلام عطا فرموده و آنان نیز فقهای واجد شرایط را در زمان غیبت به عنوان جانشینان خود در امر ولایت و سرپرستی دین و دنیای مردم معرفی نموده‌اند. مشروعیت جانشین امام معصوم علیه‌السلام در زمان غیبت که ولی فقیه نامیده می‌شود از ولایت تشریعی الهی سرچشمه می‌گیرد. اطاعت از ولایت فقیه در واقع اطاعت از امام معصوم علیه‌السلام است و مخالفت با او به منزلهٔ مخالفت با امام معصوم علیه‌السلام و نوعی شرک به خدا می‌باشد.

امام صادق علیه‌السلام هنگام توصیه به شیعیان به مراجعه به محمّدبن مسلم در شکایات حقوقی می‌فرمایند: «فَإِنِّی قَدْ جَعَلْتُهُ عَلَیْکُمْ حَاکِماً فَإِذَا حَکَمَ بِحُکْمِنَا فَلَمْ یَقْبَلْهُ مِنْهُ فَإِنَّمَا اسْتَخَفَّ بِحُکْمِ اللَّهِ وَ عَلَیْنَا رَدَّ وَ الرَّادُّ عَلَیْنَا الرَّادُّ عَلَى اللَّهِ وَ هُوَ عَلَى حَدِّ الشِّرْکِ بِاللَّهِ» (حر عاملی، ۱۴۰۹ق، ج۱، ص۳۴)؛ من او را بر شما حاکم قرار دادم. هرگاه بر اساس حکم ما داوری کند اما از او نپذیرفتند، در حقیقت حکم خدا را خوار شمرده اند و سخن ما را رد کرده اند و هر که ما را رد کند خدا را رد کرده و این عمل در حدّ شرک به خداست».

تربیت جوانان مسلمان با روش منتظر پروری و براساس اطاعت مطلق از ولایت مطلقه فقیه می‌تواند بینش و باورهای سیاسی آنان را بر مبنای اعتقادات و تربیت دینی آن‌ها تعمیق نموده و رفتارهای سیاسی صحیح را در وجودشان بنیان گذاری کند.

۸. روش پرورش تحلیل‌گر

پدیده‌های سیاسی در جهان به طور ناگهانی به وجود نمی‌آید و از بین نمی‌رود، بلکه مسیری را طی می‌کند. برای شناخت هر پدیدهٔ سیاسی و آثار دستیابی به بینش صحیح و عمیق دربارهٔ آن لازم است گذشتهٔ آن پدیده و سیر حوادثی که در ایجاد یا نابودی آن مؤثر بودند، مورد تفکر و تحلیل قرار گیرد (ر.ک: منصوری، ۱۳۷۴، ص۱۰۴).

کسانی که به دنبال ادراک کُنه وقایع و جریانات سیاسی هستند و از جنجال‌ها و تبلیغات نه چندان واقع نمای احزاب و گروه‌ها می‌گریزند؛ برای رسیدن به هدف خود از روش تحلیل استفاده می‌کنند که نوعی ترکیب و کنار هم قرار دادن واقعیت‌ها است (ر.ک: بلخاری قمی، ۱۳۷۹، ص۸).

تحلیل‌گر در تحلیل علمی وابستگی فکری به دولت یا جناح و گروه خاصی ندارد و می‌تواند اندیشهٔ خود را که از این نوع وابستگی‌ها آزاد است، مستقلاً برای تحلیل مسائل به کار گیرد. چنین تحلیل‌گری وقتی بخواهد اجزاء متفاوت یک پدیده را تألیف و ترکیب کند برای رسیدن به نتیجه قطعاً به تفکر خلاق نیاز دارد. یکی از ویژگی‌های تفکر خلاق، تولیدی و ترکیبی بودن آن است. اگر تحلیل‌گر برای پرورش ذهن و رشد خلاقیت خود تلاش نکند، گرفتار تحلیل‌های تقلیدی می‌شود اما با استفاده از تفکر خلاق که مهم‌ترین ویژگی آن قدرت نقد پدیده‌هاست انسان تحلیل‌گر می‌تواند به تحلیل‌های صحیح از واقعیت‌ها دست یابد (ر.ک: همان، صص۵۹-۴۶).

البته آن کس که در این فضا اطلاعات و تخصص لازم را در زمینهٔ مسائل سیاسی ندارد قطعاً در تحلیل مسائل و پدیده‌های سیاسی نیز موفق نخواهد بود. آموزش تفکر تحلیلی و تحلیل گری به جوانان در چگونگی ادراک آن‌ها از امور سیاسی جامعه اسلامی بسیار تأثیرگذار است و با گسترش این فرهنگ ارزش‌ها و ضد ارزش‌ها در عرصهٔ سیاسی به صورت یک نظام یکپارچه در می‌آید؛ وقتی اهل سیاست در یک جامعه مشاهده کنند که مردم آن جامعه با تحلیل صحیح از پدیده‌ها و رفتارهای سیاسی در برابر تخلف از ارزش‌ها واکنش نشان می‌دهند و از سوی دیگر واکنش مثبت مردم را در برابر رعایت ارزش‌ها ببینند به این ترتیب نوعی تجربه و احساس مثبت در مواجهه با رفتارهای ارزشی و در مقابل آن نوعی تجربه و احساس منفی در مواجهه با رفتارهای غیر ارزشی در جامعهٔ سیاسی شکل گرفته و تقویت شده و به صورت یک فرهنگ منسجم در می‌آید که در تعمیق بینش و باورهای سیاسی جامعه اثر مهمی دارد (ر.ک: حسینی زاده و داوودی، ۱۳۸۵، ج۲، صص۲۲۰-۲۲۱).

روش تحلیل در واقع در تمام روش‌های دیگر نیز جریان دارد. بدون تحلیل‌های صحیح گاهی برای شناخت دشمن و رفتارهای نشانگر دشمنی، گذشت زمان بسیار طولانی نیاز است که در این مدت قطعا آسیب‌های سخت و گاه جبران‌ناپذیری پدید می‌آید. اگر مهارت تحلیل‌گری در میان جوانان رشد نیابد، بصیرت در جامعه بسیار کمرنگ می‌گردد. بدون فعالیت تحلیل‌گران متعهد و متدین، مبارزه با جریانات و گروه‌های انحرافی در سطح گسترده شکل نمی‌گیرد. بیان تحلیل‌های صحیح سیاسی نسبت به وقایع تاریخی است که عبرت‌های آن‌ها را برای افراد زمان‌های دیگر روشن می‌کند و در تعریف الگوها نیز تحلیل دلایل و جهات الگو بودن آن‌ها می‌تواند استقبال جوانان و همه افراد جامعه را به سوی الگوها بسیار افزایش دهد (ر.ک: منصوری، ۱۳۷۴، صص۱۳۳-۱۳۴).

می‌توان گفت تنها روشی که برای تعمیق بینش‌های سیاسی جوانان مهم‌ترین و گسترده‌ترین اثر را دارد و همه روش‌های دیگر شاخه‌هایی از آن محسوب می‌شوند روش تحلیل پدیده‌ها و حوادث سیاسی است. وقتی تحلیل سیاسی براساس مبانی صحیح و دینی انجام شود آثار آن در رشد سیاسی جامعه اسلامی پدیدار می‌گردد و این یکی از نیازهای

ضروری جامعه اسلامی امروز در جهان اسلام است که عالمان و مربیان باید در راستای به کارگیری استعداد افراد به ویژه جوانان برای گسترش تحلیل‌گری سیاسی در جوامع اسلامی برنامه‌ریزی و تلاش مجاهدانه نمایند تا مسلمانان از آثار سیاست‌های غیر اسلامی و تهاجمات سیاسی استکبار نجات یابند.

پیشنهادها و راه‌کارها

برخی از راه‌کارهای قابل طرح در زمینهٔ ایجاد و تعمیق بینش سیاسی در نسل جوان چنین است:

۱. بازنگری محتوا و مضمون کتاب‌های درسی در نظام آموزشی و ارائهٔ مطالبی که بینش‌های صحیحی را برای جوانان نسبت به جایگاه آن‌ها در بُعد سیاسی جامعه ایجاد کند. این بینش شامل باور آن‌ها نسبت به اهمیت سیاست در اسلام، سیرهٔ سیاسی معصومین علیهم‌السلام، چگونگی ورود و حضور مفید جوانان در عرصهٔ سیاست و مسائل سیاسی، آسیب‌ها و تهدیدها در عرصهٔ سیاست و... می‌باشد.

۲. بازنگری در محتوا و شیوه‌های ارائهٔ برنامه‌های سیاسی در قالب آموزشی، مستند و... به وسیلهٔ انواع رسانه‌های سمعی و بصری و رسانه‌های مکتوب برای نسل جوان به صورتی که از جدیدترین ابزارها با توجه به معیارهای ارزشی اسلامی در ساخت برنامه‌ها و محصولات خود بهره گیرند.

۳. توسعهٔ بسترهای تبادل فکری و هم‌اندیشی مسئولان و فرهنگ‌سازان جامعه با نسل جوان در راستای درک مسایل، موانع و مشکلات مطرح در عرصه فعالیت‌های سیاسی از دیدگاه جوانان و پاسخ‌گویی به پرسش‌های آنان تا زمینه مناسب برای مشارکت هر چه بیشترشان در امور سیاسی جامعه اسلامی فراهم گردد.

۴. ایجاد و گسترش زمینه‌های پرورش تفکر و قدرت نقد در جوانان با فراهم کردن موقعیت‌هایی جهت دریافت و ارائهٔ تحلیل‌های سیاسی و تمرین حضور در جایگاه‌های مسئولیت‌آفرین در عرصه سیاست داخلی و خارجی برای افراد مشتاق.

۵. تربیت مربیانی که دارای قدرت تحلیل سیاسی قوی باشند و به طور ویژه مخاطب جوان را براساس مبانی اسلامی در این زمینه رشد دهند.

۶. استفاده از فضای مجازی در زمینهٔ طراحی کانال‌هایی که محتوای آن‌ها دارای تناسب کامل با روحیات جوانان بوده و برطرف کنندهٔ نیازهای سیاسی جوانان باشد و عوامل جذب کننده در آن به خوبی به کار گرفته شود.

۷. هماهنگی با نیروهای هنری ـ ارزشی برای ساختن کلیپ‌های جذاب و کوتاه از مربیان محبوب در میان نسل جوان می‌تواند باعث الگوسازی صحیح و افزایش بینش و بصیرت سیاسی جوانان شود.

۸. برگزاری جشن تکلیف سیاسی برای جوانانی که در آستانهٔ ۱۸ سالگی و اولین تجربهٔ حضور در انتخابات قرار دارند تأثیر گسترده و عمیقی در ساختار و پایداری بینش‌های سیاسی آن‌ها خواهد گذاشت.

۹. اجرای همایش‌های شفاف و بصیرت‌افزای سیاسی در حوادث، رویدادها و بحران‌های سیاسی یک کشور از سوی مربیان و فعالان عرصهٔ سیاسی می‌تواند توان تحلیل سیاسی مردم و به ویژه جوانان را افزایش دهد و رشد و تعمیق بینش‌های سیاسی آن‌ها را فراهم سازد.

نتیجه

جوانان با توجه به ویژگی‌های دوره جوانی در دنیای پرفراز و نشیب سیاست هم‌چون سایر ابعاد زندگی به دنبال سخنان تازه و پدیده‌های جذاب هستند. در همین راستا هر گروه یا فردی که با راه‌های جذب جوانان آشنایی داشته باشد و به خوبی از آن‌ها استفاده کند می‌تواند تقلید و حمایت این نیروی عظیم اجتماعی را برای خود فراهم کند. این نکته مسئولیت مربیان، مبلغان، رسانه‌ها و... را برای برنامه‌ریزی، جهت‌دهی و به کارگیری نیروی بالقوهٔ جوانان در جهت اهداف سیاسی جامعهٔ اسلامی روشن می‌کند.

بهترین برنامه و پاسخ برای این ویژگی جوانان را می‌توان براساس شیوه‌هایی که در ساختار و آموزه‌های تربیت اسلامی مطرح می‌باشد، تنظیم نمود و برای جذب دائمی جوانان با فراهم کردن زمینه‌های دستیابی آن‌ها به بینش عمیق و صحیح شرایط مشارکت فعال آن‌ها در عرصهٔ سیاست را پدید آورد.

نظام تربیتی اسلام برای تربیت سیاسی و ایجاد و تعمیق بینش‌های سیاسی صحیح در نسل جوان و مستعد جامعهٔ اسلامی بنابر مبانی هستی‌شناختی و انسان‌شناختی و با توجه ویژه به فطرت، عقل، کرامت وجودی انسان و... اصولی را به عنوان معیارهای تربیت سیاسی معرفی نموده است که شامل خدامحوری، حقیقت محوری و... می‌باشد.

برخی از مهمترین عواملی که از نظر نظام تربیتی اسلامی در تربیت سیاسی جوانان مؤثرند خانواده، مراکز آموزشی و... می‌باشند. این عوامل با استفاده از روش‌های دشمن‌شناسی، بصیرت‌افزایی و... می‌توانند نقش و جایگاه ویژه‌ای در رشد و بالندگی سیاسی جامعه اسلامی داشته باشند. پرورش تحلیل‌گران متعهد، متخصص و متدیّن یکی از مواردی است که نقش و تأثیرگذاری این عوامل در آن بسیار مهم و قابل توجه است.

مهمترین روش برای تعمیق بینش سیاسی در نسل جوان مسلمان، آموزش صحیح تحلیل وقایع، پدیده‌ها، رفتارها و سخنان در عرصهٔ سیاست و امور سیاسی می‌باشد و توسعهٔ این آموزش‌ها در جامعهٔ اسلامی مسیر پیشرفت‌های چشمگیر و پیشگیری از آسیب‌های متعدد و متنوع را در پی خواهد داشت.

منابع

* *قرآن کریم.*

۱ . ابراهیم زاده، عبدالله؛ *حاکمیت دینی*، قم، زمزم هدایت، چاپ دوم، ۱۳۸۵.

۲. آصفی، محمّد مهدی؛ *انتظار پویا*، ترجمهٔ تقی متقی، قم، انتشارات بنیاد فرهنگی حضرت مهدی موعود عجل‌الله‌تعالی‌فرجه‌الشریف، چاپ دهم، ۱۳۹۳.

۳ . امیرزاده قاسمی، هاشم؛ *پرورش سیاسی نسل سوم انقلاب*، مشهد، سیمرغ خراسان، ۱۳۸۶.

۴. امینی، ابراهیم؛ *اسلام و تعلیم و تربیت*، قم، مؤسسه بوستان کتاب، چاپ سوم، ۱۳۸۷.

۵. بلخاری قمی، حسن؛ *فن تحلیل سیاسی*، تهران، حسن افرا، ۱۳۷۹.

۶. بهروز لک، غلامرضا؛ *سیاست و مهدویت*، قم، آیندهٔ روشن، ۱۳۸۴.

۷. تنظیم مرکز صهبا، *بصیرت و استقامت*، تهران، مؤسّسه ایمان جهادی، چاپ دوم، ۱۳۹۰.

۸. حر عاملی، محمّد بن حسن؛ *وسائل الشیعه*، مصحح: مؤسسهٔ آل البیت علیهم‌السلام، قم، مؤسسهٔ آل البیت علیهم‌السلام، ۱۴۰۹ ق.

۹. حسینی زاده، علی و محمّد داوودی؛ *سیرهٔ تربیتی پیامبر صلی‌الله‌علیه‌وآله و اهل بیت علیهم‌السلام* (تربیت دینی)، قم، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، ۱۳۸۵.

۱۰ . شریف الرضی، محمّدبن حسین؛ *نهج البلاغه*، مصحح: صبحی صالح، قم، هجرت، ۱۴۱۴ق.

۱۱ . صبوحی، علی و محبوبه فروغی؛ *ویژگی‌های جوان نمونه*، قم، مرکز پژوهش‌های اسلامی، ۱۳۹۰.

۱۲. قائمی، علی؛ *شناخت، هدایت و تربیت نوجوانان و جوانان*، تهران، انتشارات امیری، ۱۳۶۳.

۱۳. قرائتی، محسن؛ *قرآن و تبلیغ*، تهران، سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، چاپ دوم، ۱۳۷۲.

۱۴. کلینی، محمّدبن‌یعقوب بن اسحاق؛ *الکافی*، مصحح: علی اکبر غفاری و محمّد آخوندی، تهران، دارالکتب الإسلامیه، چاپ چهارم، ۱۴۰۷ ق.

۱۵. لودین، شهین؛ *کاربرد دریچه پنهان تربیت*، مشهد، واسع، ۱۳۸۳.

۱۶. متقی‌زاده، زینب؛ *جهانی شدن و فرهنگ مهدوی*، قم، بنیاد فرهنگی حضرت مهدی موعود عجل‌الله‌تعالی‌فرجه‌الشریف، ۱۳۸۸.

۱۷ . مجلسی، محمّد باقر بن محمّد تقی؛ *بحار الأنوار*، مصحح: جمعی از محققان، بیروت، دار إحیاء التراث العربی، چاپ دوم، ۱۴۰۳ق.

۱۸ . مطهری، مرتضی؛ *تعلیم و تربیت در اسلام*، تهران، انتشارات صدرا، چاپ سیزدهم، ۱۳۶۷.

۱۹. منصوری، جواد؛ *شناخت و تحلیل سیاسی*، مشهد، انتشارات آستان قدس رضوی، چاپ سوم، ۱۳۷۴.

۲۰. مؤسّسه فرهنگی قدر ولایت؛ برخورد شایسته با جوانان از دیدگاه رهبر معظم انقلاب اسلامی حضرت آیت الله خامنه‌ای (دام عزه)، تهران، مؤسّسه فرهنگی قدر ولایت، چاپ پنجم، ۱۳۸۶.

۲۱. .....؛ *وظایف در شرایط فتنه* (۲۲۰ وظیفه تصریحی و ۸۷ وظیفه استنباطی در رهنمودهای رهبر معظم انقلاب اسلامی)، تهران، قدر ولایت، چاپ سوم، ۱۳۹۰.

۲۲. نوروزی، محمّد جواد؛ *نظام سیاسی اسلامی*، قم، مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی، ۱۳۸۰.

۲۳ . ولائی، عیسی؛ *مبانی سیاست در اسلام*، تهران، سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، ۱۳۷۷.